Oikeustapauskokoelma

JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS
YVES BOT
16 päivänä huhtikuuta 2015 [1]

Asia C-184/14

A
vastaan
B

(Ennakkoratkaisupyyntö – Corte Suprema di Cassazione (Italia))

Lapsen etu — Euroopan unionin perusoikeuskirja — 24 artiklan 2 kohta — Asetus (EY) N:o 4/2009 — Elatusvelvoitteita koskevissa asioissa toimivaltainen tuomioistuin — Muussa kuin lasten asuinjäsenvaltiossa esitetty lasten elatusta koskeva vaade, joka on liitännäinen asumuseroa koskevaan oikeudenkäyntiin nähden — Asetus (EY) N:o 2201/2003 — Toimivalta avioliittoasioissa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa

1. Unionin tuomioistuin tulkitsee nyt ensimmäisen kerran toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 [2] 3 artiklan c ja d alakohtaa.

2. Mainitun säännöksen mukaan elatusvelvoitteita koskevissa asioissa ovat jäsenvaltioissa toimivaltaisia tuomioistuimet, joilla niihin sovellettavan lainsäädännön mukaisesti on toimivalta ratkaista henkilön oikeudellista asemaa koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden, tai tuomioistuimet, joilla niihin sovellettavan lainsäädännön mukaisesti on toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden.

3. Käsiteltävässä asiassa Corte suprema di cassazione (Italian ylimmän oikeusasteen kassaatiotuomioistuin) tiedustelee unionin tuomioistuimelta, voidaanko asumuseroa koskevassa oikeudenkäynnissä esitettyä alaikäisten lasten elatusta koskevaa vaadetta pitää liitännäisenä sekä oikeudellista asemaa koskevaan kanteeseen että vanhempainvastuuta koskevaan kanteeseen nähden. Tällaisen mahdollisuuden seurauksena toimivalta olisi kahden eri jäsenvaltion tuomioistuimilla, toisin sanoen Italian tuomioistuimella, jossa puolisoiden asumuseroasia on pantu vireille, ja Englannin tuomioistuimella, jolla on toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva asia.

4. Esitän tässä ratkaisuehdotuksessa ne syyt, joiden takia katson, että asetuksen N:o 4/2009 3 artiklaa on tulkittava siten, että kun pääasiassa nostettu kanne koskee puolisoiden asumuseroa ja tämän asumuseroa koskevan oikeudenkäynnin yhteydessä esitetään alaikäisten lasten elatusvelvoitetta koskeva vaade, sillä tuomioistuimella, jossa kyseinen oikeudenkäynti on vireillä, on lähtökohtaisesti toimivalta ratkaista tämä elatusvelvoitetta koskeva vaade. Tämä lähtökohtainen toimivalta kuitenkin väistyy silloin, kun lapsen etu sitä vaatii. Lapsen edun huomioon ottaminen edellyttää siis tässä tapauksessa, että alueellinen toimivalta määräytyy läheisyyden periaatteen mukaan.

1 — Alkuperäinen kieli: ranska.

2 — EUVL 2009, L 7, s. 1 ja oikaisu EUVL 2011, L 131, s. 26.

I **Asiaa koskevat oikeussäännöt**

A *Perusoikeuskirja*

5. Euroopan unionin perusoikeuskirjan [3] 24 artiklan 2 kohdan mukaan ”kaikissa lasta koskevissa viranomaisten tai yksityisten laitosten toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”.

B *Asetus N:o 4/2009*

6. Elatusvelvoitteet eivät ole mikään uusi asia Euroopan unionissa, sillä jo 1950-luvun lopussa useat unionin perustajavaltiot olivat tehneet sitä koskevia keskinäisiä yleissopimuksia. [4] Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehtyä yleissopimusta [5] koskevissa neuvotteluissa pyrkimyksenä oli kehittää edelleen mainittuja yleissopimuksia. [6] Brysselin yleissopimuksen 5 artiklan 2 kohdassa määrättiin, että sellaista henkilöä vastaan, jolla on kotipaikka sopimusvaltiossa, voitiin nostaa kanne toisessa sopimusvaltiossa elatusapua koskevassa asiassa sen paikkakunnan tuomioistuimessa, jossa elatusapuun oikeutetulla oli kotipaikka tai asuinpaikka tai, jos asia liittyi jonkun oikeudellista asemaa koskevaan asiaan, siinä tuomioistuimessa, joka oman lakinsa mukaan oli toimivaltainen tuossa asiassa, jollei toimivalta perustunut ainoastaan toisen asianosaisen kansalaisuuteen.

7. Tämä määräys sisällytettiin sittemmin tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla 22.12.2000 annettuun neuvoston asetukseen (EY) N:o 44/2001. [7]

8. Vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvan alueen ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi unionilla on käytössään välineitä siviilioikeudellisissa asioissa, joiden vaikutukset ulottuvat valtioiden rajojen yli, tehtävän oikeudellisen yhteistyön alalla. Siksi se on antanut asetuksen N:o 4/2009, jonka tavoitteena on auttaa saamaan toisessa jäsenvaltiossa elatussaatavia koskeva päätös vaivattomasti ilman minkäänlaisia muita muodollisuuksia. [8]

9. Edellä mainitun asetuksen johdanto-osan 44 perustelukappaleen mukaan sen säännöksillä on tarkoitus korvata asetuksen N:o 44/2001 elatusvelvoitteita koskevat säännökset. Asetus N:o 4/2009 on siis lex specialis -säädös suhteessa asetukseen N:o 44/2001.

10. Asetusta N:o 4/2009 sovelletaan sen 1 artiklan 1 kohdan nojalla ”elatusvelvoitteisiin, jotka johtuvat perhe-, sukulaisuus-, avio- tai lankoussuhteesta”, ja sen johdanto-osan 11 perustelukappaleessa täsmennetään, että käsite ”elatusvelvoite” olisi tulkittava autonomisesti.

11. Tätä varten asetuksessa perustetaan muun muassa tuomioistuinten toimivaltaa koskevien yhteisten sääntöjen järjestelmä vahvistamalla yleiset toimivaltasäännöt elatusvelvoitteita koskevissa asioissa.

3 — Jäljempänä perusoikeuskirja.

4 — Elatusavun perimisestä ulkomailla 20.6.1956 tehty New Yorkin yleissopimus sekä lapsen elatusapua koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta 15.4.1958 tehty Haagin yleissopimus.

5 — EYVL 1972, L 299, s. 32. Yleissopimus sellaisena kuin se on muutettuna myöhemmillä uusien jäsenvaltioiden tähän yleissopimukseen liittymisestä tehdyillä yleissopimuksilla (jäljempänä Brysselin yleissopimus).

6 — Ks. tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden täytäntöönpanosta yksityisoikeuden alalla 27.9.1968 tehdystä yleissopimuksesta tehdyn Jenardin selvityksen (EYVL 1979, C 59, s. 1) s. 24 ja 25.

7 — EYVL 2001, L 12, s. 1. Ks. asetuksen N:o 44/2001 5 artiklan 2 alakohta.

8 — Ks. asetuksen johdanto-osan yhdeksäs perustelukappale.

12. Edellä mainitun asetuksen 3 artiklassa säädetään siten seuraavaa:

”Elatusvelvoitteita koskevissa asioissa ovat jäsenvaltioissa toimivaltaisia:

a) vastaajan asuinpaikan tuomioistuin, tai

b) velkojan asuinpaikan tuomioistuin, tai

c) tuomioistuin, jolla siihen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti on toimivalta ratkaista henkilön oikeudellista asemaa koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden, paitsi jos tämä toimivalta perustuu yksinomaan osapuolen kansalaisuuteen, tai

d) tuomioistuin, jolla siihen sovellettavan lainsäädännön mukaisesti on toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva kanne, jos elatusta koskeva vaatimus on liitännäinen tähän kanteeseen nähden, paitsi jos tämä toimivalta perustuu yksinomaan osapuolen kansalaisuuteen.”

13. Lopuksi on syytä täsmentää, että Ison-Britannian ja Pohjois-Irlannin yhdistynyt kuningaskunta, joka ei osallistunut asetuksen N:o 4/2009 antamiseen, on kuitenkin myöhemmin hyväksynyt sen soveltamisen. [9]

C *Asetus (EY) N:o 2201/2003*

14. Asetuksen (EY) N:o 2201/2003 [10] tavoitteena on yhdenmukaistaa vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuvalla alueella avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista sekä vanhempainvastuuta koskevat tuomioistuinten kansainvälistä toimivaltaa koskevat säännöt.

15. Asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 3 kohdan e alakohdan mukaan asetusta ei sovelleta elatusvelvoitteisiin.

16. Asetuksen 3 artiklan 1 kohdan b alakohdan mukaan puolisoiden avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevassa asiassa ovat toimivaltaisia sen jäsenvaltion tuomioistuimet, jonka kansalaisia molemmat puolisot ovat tai, jos kyseessä on Yhdistynyt kuningaskunta tai Irlanti, jossa on kummankin puolison ”kotipaikka”.

17. Edellä mainitun asetuksen johdanto osan 12 perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”Tässä asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskevissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate. Niinpä toimivallan pitäisi ensisijaisesti olla tuomioistuimilla siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka on, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen huoltajien sovittua toisin.”

18. Asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohdassa säädetään siten, että ”jäsenvaltion tuomioistuimet ovat toimivaltaisia vanhempainvastuuta koskevissa asioissa, jos lapsen asuinpaikka on asian vireillepanoajankohtana kyseisessä jäsenvaltiossa”.

9 — Ks. tältä osin Yhdistyneen kuningaskunnan aikomuksesta hyväksyä asetus N:o 4/2009 8.6.2009 tehty komission päätös (EUVL L 149, s. 73).

10 — Tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annettu neuvoston asetus (EUVL L 338, s. 1).

II **Pääasian tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymys**

19. A ja B, jotka ovat molemmat Italian kansalaisia, ovat naimisissa ja heillä on kaksi alaikäistä lasta, jotka ovat myös Italian kansalaisia. Kaikkien neljän perheenjäsenen asuinpaikka on Lontoossa (Yhdistynyt kuningaskunta), ja lapset asuvat äitinsä luona.

20. A nosti 28.2.2012 päivätyllä kannekirjelmällä Tribunale di Milanossa (Italia) kanteen, jossa hän vaati kyseistä tuomioistuinta määräämään hänet asumuseroon vaimostaan tästä johtuvasta syystä ja määräämään heidän kaksi lastaan heidän yhteiseen huoltoonsa siten, että nämä asuisivat äitinsä luona. A ilmoitti myös olevansa valmis maksamaan lapsista elatusapua 4 000 euroa kuukaudessa.

21. B nosti samassa tuomioistuimessa vastakanteen, jossa hän vaati määräämään asumuseron yksinomaan A:sta johtuvasta syystä, määräämään lasten huoltajuuden itselleen ja A:n maksamaan hänelle 18 700 euroa kuukaudessa. B väitti lisäksi, ettei Italian tuomioistuin ollut toimivaltainen käsittelemään asiaa lasten huoltoa, asumista, tapaamisoikeutta ja elatusapua koskevilta osin. Hän katsoo nimittäin, että koska puolisot ovat aina asuneet Lontoossa ja se on lasten syntymä- ja asuinpaikka, Englannin tuomioistuimella on toimivalta ratkaista nämä asiat asetuksen N:o 2201/2003 nojalla.

22. Tribunale di Milano katsoi 16.11.2012 antamassaan määräyksessä, että Italian tuomioistuimella on tosiasiallisesti toimivalta käsitellä asumuseroa koskeva vaade asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan mukaisesti. Sitä vastoin niiden vaateiden osalta, jotka koskevat vanhempainvastuuta kahdesta alaikäisestä lapsesta, se katsoi kyseisen asetuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaisesti Englannin tuomioistuinten olevan toimivaltaisia, koska lasten asuinpaikka on Lontoossa.

23. Puolisoiden ja lasten elatukseen liittyvien konkreettisten kysymysten osalta Tribunale di Milano viittasi asetukseen N:o 4/2009 ja erityisesti sen 3 artiklaan. Se katsoi olevansa toimivaltainen ratkaisemaan B:n esittämän hänen elatustaan koskevan vaateen, koska vaade on liitännäinen henkilön oikeudellista asemaa koskevaan kanteeseen nähden. Alaikäisten lasten elatukseen liittyvästä vaateesta se sitä vastoin totesi, ettei sillä ollut toimivaltaa ratkaista sitä, koska sen mukaan kyseinen vaade ei ollut liitännäinen henkilön oikeudellista asemaa koskevaan kanteeseen vaan Englannin tuomioistuinten toimivaltaan kuuluvaan vanhempainvastuuseen nähden.

24. A on valittanut Italian tuomioistuimen toimivallan hylkäävästä päätöksestä Corte suprema di cassazioneen ja vedonnut yhteen ainoaan valitusperusteeseen, jonka mukaan Italian tuomioistuimen toimivaltaa alaikäisten lasten elatukseen liittyvässä asiassa voidaan pitää liitännäisenä myös asumuserokanteeseen nähden asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan c alakohdan mukaisesti.

25. Corte suprema di cassazione on epävarma mainitun asetuksen tulkinnasta, joten se on päättänyt lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Voiko puolisoiden asumuseroa koskevassa oikeudenkäynnissä esitetyn lasten elatusta koskevan vaateen, joka on liitännäinen asumuserokanteeseen nähden, vireilläoloperusteen nojalla ratkaista sekä asumuseroasiaa käsittelevä tuomioistuin että tuomioistuin, jossa on vireillä vanhempainvastuuta koskeva oikeudenkäynti, vai kuuluuko sen ratkaiseminen välttämättä viimeksi mainitulle sen vuoksi, että [asetuksen N:o 4/2009] useaan otteeseen mainitun 3 artiklan c ja d alakohdassa mainitut kaksi eri perustetta ovat vaihtoehtoisia (siinä mielessä, että ne ovat välttämättä toinen toisensa poissulkevia)?”

III **Asian tarkastelu**

26. Kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee unionin tuomioistuimelta lähinnä, onko asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan c ja d alakohtaa tulkittava siten, että puolisoiden asumuseroa koskevassa oikeudenkäynnissä esitetyn alaikäisten lasten elatusta koskevan vaateen on toimivaltainen ratkaisemaan sekä se tuomioistuin, jolla on toimivalta ratkaista henkilön oikeudellista asemaa koskeva kanne, että se tuomioistuin, jolla on toimivalta ratkaista vanhempainvastuuta koskeva kanne.

27. Esitettyyn kysymykseen vastaamiseksi on ratkaistava seuraavat seikat. Jos perheessä on lapsia, on ensinnäkin ratkaistava, liittyvätkö heitä koskevan elatusvelvollisuuden määrittäminen ja sen jakautuminen erottamattomasti vanhempien yhteiselämän päättymistä koskevaan kanteeseen. Seuraavaksi on pohdittava, mitä johtopäätöksiä on tehtävä tämänkaltaista erokannetta käsittelevien tuomioistuinten toimivallasta.

28. Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen kysymykseen annettavan vastauksen luonne edellyttää mielestäni välttämättä lapsen edun käsitteen huomioon ottamista. Olen myös muotoillut kysymyksen uudelleen tämän perusperiaatteen mukaisesti siten, että lapsi asetetaan asian tarkastelussa keskeiselle sijalle.

29. Sekä oikeuskirjallisuuden että unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön näkökulmasta on kiistatonta, että edellä mainittu käsite on välttämätöntä ottaa huomioon perheoikeuden alalla silloin, kun pääasian oikeusriita koskee lapsen asemaa.

30. Muistutan tässä yhteydessä, että perusoikeuskirjan 24 artiklan 2 kohdan mukaan ”kaikissa lasta koskevissa viranomaisten tai yksityisten laitosten toimissa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”. Perusoikeuskirjaa sovelletaan kiistatta tähän asiaan.

31. Oikeuskäytännössä on lisäksi useaan otteeseen ollut mahdollista korostaa tämän periaatteen keskeistä merkitystä.

32. Tuomiossa Rinau [11] todettiin, että asetuksen N:o 2201/2003 taustalla on näkemys, jonka mukaan lapsen etu on ensisijainen. [12] Uudemman tuomion mukaan lapsen etua on tarpeen suojella tämän asuinpaikkaa vahvistettaessa. [13]

33. On myös huomattava, että unionin tuomioistuin varmistaa erityisen tarkasti, että asetusten N:o 2201/2003 säännöksiä tulkitaan perusoikeuskirjan 24 artiklaa noudattaen eli lapsen edun mukaisesti. Tuomiossa Aguirre Zarraga [14] unionin tuomioistuin on todennut, että ”koska [kyseinen] asetus – – ei voi olla ristiriidassa perusoikeuskirjan kanssa, [sen] 42 artiklan säännöksiä, joissa pannaan täytäntöön lapsen oikeus tulla kuulluksi, on tulkittava *perusoikeuskirjan 24 artiklan valossa*”. [15]

11 — C-195/08 PPU, EU:C:2008:406.

12 — Tuomion 51 kohta.

13 — Ks. tuomio C (C-376/14 PPU, EU:C:2014:2268, 56 kohta). Ks. myös lapsen edun huomioon ottamisesta asetuksen N:o 2201/2003 tulkintaa koskevassa oikeuskäytännössä tuomio A (C-523/07, EU:C:2009:225); tuomio Detiček (C-403/09 PPU, EU:C:2009:810); tuomio Purrucker (C-256/09, EU:C:2010:437) ja tuomio Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829).

14 — C-491/10 PPU, EU:C:2010:828.

15 — Tuomion 60 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen. Kursivointi tässä.

34. Tuomiossa McB.[16] unionin tuomioistuin menee vielä pidemmälle, koska se tutkii, estääkö perusoikeuskirjan 24 artikla sen asetuksesta N:o 2201/2003 esittämän tulkinnan.[17] Mainitussa tuomiossa unionin tuomioistuin on todennut, että kyseisen asetuksen johdanto-osan 33 perustelukappaleesta käy ilmi, että asetuksessa tunnustetaan perusoikeudet ja noudatetaan perusoikeuskirjan periaatteita ja pyritään erityisesti varmistamaan sen 24 artiklassa tunnustettujen lapsen perusoikeuksien kunnioittaminen. Kyseisen asetuksen säännöksiä ei siis voida tulkita siten, että niissä ei otettaisi huomioon lapsen perusoikeutta ylläpitää henkilökohtaisia suhteita ja suoria yhteyksiä kumpaankin vanhempaansa säännöllisesti, jonka kunnioittaminen kietoutuu kiistatta yhteen lapsen edun kanssa.[18] Se päättelee tästä, että näissä olosuhteissa on tutkittava, onko perusoikeuskirjan 24 artikla, jonka noudattamista unionin tuomioistuin valvoo, esteenä asetuksen N:o 2201/2003 tulkitsemiselle siten kuin edellä mainitun tuomion 44 kohdassa on esitetty.[19]

35. Näiden seikkojen perusteella totean yksiselitteisesti seuraavaa: Unionin oikeuden säännöksien ja määräyksien soveltamisessa ja tulkinnassa johtoajatuksena on oltava lapsen etu. Tässä yhteydessä YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimiston lapsen oikeuksien komitean toteamukset kuulostavat erityisen perustelluilta. Komitea muistuttaa nimittäin, että ”[lapsen etu] on normi, tavoite, toimintaohje ja keskeinen käsite, joka selventää ja edistää kaikkia lapsiin liittyviä normeja, politiikkoja, sisäisiä päätöksiä ja talousarvioita sekä luo niille perustan”.[20]

36. Asetuksen N:o 2201/2003 osalta vahvistettu oikeuskäytäntö on luonnollisesti sovellettavissa myös asetukseen N:o 4/2009. Ei voida ajatella, että tämän lapsen perusoikeuksiin lukeutuvan periaatteen teho vaihtelisi kyseessä olevan perheoikeuden alan mukaan, koska asia koskee kyseisestä alasta riippumatta joka tapauksessa lasta suoraan.

37. Nämä seikat huomioon ottaen katson voivani tehdä seuraavat täsmennykset vastauksena ensimmäiseen kohtaan, jonka toin esiin muotoillessani uudelleen Corte suprema di cassazionen esittämän kysymyksen.

38. Tässä yhteydessä on käsiteltävä asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan c alakohdan tulkintaa.

39. Komission mukaan mainitun asetuksen 3 artiklan d alakohdassa säädetty liittymäperuste voi koskea vain alaikäisiin lapsiin kohdistuvia elatusvelvoitteita, jotka liittyvät selvästi vanhempainvastuuseen, kun taas kyseisen asetuksen 3 artiklan c alakohdassa säädetty liittymäperuste voi koskea vain puolisoiden välisiä elatusvelvoitteita, eikä siis niiden lisäksi elatusvelvoitteita alaikäisiä lapsia kohtaan.

40. En jaa tätä näkemystä seuraavista syistä.

41. Mielestäni asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan rakenne on merkityksellinen. Mainitun asetuksen 3 artiklan a ja b alakohdassa säädetään kaksi toimivaltaperustetta, jotka koskevat tilanteita, joissa pääasian kanne koskee elatusvelvoitteita koskevaa vaatimusta. Tässä tapauksessa toimivaltaperusteena on joko vastaajan tai velkojan asuinpaikka.

16 — C-400/10 PPU, EU:C:2010:582.

17 — Ks. tästä Devers, A., ”Les praticiens et le droit international privé européen de la famille”, *Revue Europe*, nº 11, novembre 2013, étude 9, 22 kohta ja sitä seuraavat kohdat.

18 — Tuomion 60 kohta.

19 — Tuomion 61 kohta.

20 — Ks. ”Article 3: Intérêt supérieur de l’enfant”, *Revue Droit de la famille*, nº 11, novembre 2006, dossier 16, jossa käsitellään lapsen oikeuksista 20.11.1989 New Yorkissa tehdyn ja kaikkien jäsenvaltioiden ratifioiman yleissopimuksen 3 artiklaa. Mainitun 3 artiklan 1 kappaleessa määrätään, että ”kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”.

42. Asetuksen 3 artiklan c ja d alakohdassa säädetyt kaksi muuta toimivaltaperustetta koskevat puolestaan tilanteita, joissa elatusvelvoitteita koskeva vaatimus on liitännäinen joko c alakohdassa tarkoitettuun henkilön oikeudellista asemaa koskevaan kanteeseen tai d alakohdassa tarkoitettuun vanhempainvastuuta koskevaan kanteeseen nähden.

43. On selvää, että naimattoman, naimisissa olevan, asumuserossa olevan tai eronneen henkilön tilanne liittyy henkilön oikeudelliseen asemaan ja että siitä aiheutuu vaikutuksia kolmansiin.

44. On myös selvää, että kun puolisoiden aviosuhde tai yhteiselämä päättyy ja seurauksena on asumusero ja perheen hajoaminen, kysymys perheeseen kuuluvien lasten elatusavun määrittämisestä ja huoltajuuden jakamisesta on ratkaistava sekä automaattisesti jo yksinomaan järkisyistä että – ja jopa ensisijaisesti – väistämättä jo pelkästään oikeudellisten seikkojen takia. Jotta ei kiistettäisi tämänkaltaisiin kanteisiin liittyvää arkitodellisuutta, on pidettävä itsestään selvänä, että lasten elatusavun määrittäminen ja heidän huoltajuutensa jakautuminen on yhteiselämän päättymisen automaattinen ja luonnollinen seuraus. Liitännäisyys – termin oikeudellisessa merkityksessä – joka yhdistää ensiksi mainitun asian toiseen, on mielestäni osoitettu tässä kiistattomasti.

45. Mitä johtopäätöksiä tästä ensimmäisestä päätelmästä on tehtävä? Seuraavaksi tutkin kysymyksen uudelleen muotoilun tuloksena syntynyttä toista kohtaa.

46. Lapsen edun huomioon ottaminen saa tässä sille kuuluvan johtavan periaatteen merkityksen.

47. Katson nimittäin, että sellaiset ratkaisut, joissa erotetaan toisistaan yhtäältä jonkin jäsenvaltion tuomioistuimessa nostettu perhe-elämän päättymistä koskeva kanne ja toisaalta toisen jäsenvaltion tuomioistuimen toimivaltaan kuuluva lasten elatusapua koskeva kanne, ovat täysin vastoin lapsen etua.

48. Tämän osoittamiseksi on riittävää todeta, että tämän järjestelmän oikeudellisen logiikan mukaan sen tuomioistuimen, jolla on toimivalta ratkaista elatusapua koskeva asia, olisi ensin odotettava yhteiselämän päättymistä (asumus- tai avioeroa) koskevan lopullisen päätöksen tekemistä. Tästä seuraisi väistämättä piilevä viive, jonka aikana lasten asemaa ei ole määritelty.

49. Vaikka tuomioistuin, jossa aviosuhteeseen liittyvä asia on vireillä, toteuttaisi näiden seikkojen osalta tilapäisiksi määrittelemiään toimenpiteitä, menettelyn eri vaiheiden peräkkäisyys aiheuttaisi kuitenkin kohtuutonta viivästymistä edellä mainittujen periaatteiden näkökulmasta, koska toistaiseksi voimassa olevista toimenpiteistä määrättäisiin ottamatta huomioon lapsen edun periaatetta.

50. Totean ehkä jopa tarpeettomasti, että tämä ilmeisen epäedullinen tilanne ei koske lapsia, joiden vanhemmat ovat jääneet asumaan siihen jäsenvaltioon, jonka kansalaisia he ovat. Toisin sanoen vanhempien liikkumis- ja sijoittautumisvapauden käytöstä johtuvaan epäedulliseen tilanteeseen eivät joudu ne lapset, joiden vanhemmat päätyvät avio- tai asumuseroon mutta eivät ole lähteneet kotijäsenvaltiostaan.

51. Tästä syystä on välttämätöntä, että samalla tuomioistuimella on toimivalta ratkaista sekä yhteiselämän päättymistä koskeva alkuperäinen pääasian kanne että siitä johtuvat lapsen kannalta olennaiset liitännäiset kanteet. Tärkeintä on määrittää toimivaltainen tuomioistuin, ja tässäkin käytän lapsen edun käsitettä pohdintaa ohjaavana periaatteena. Välitön ja yksinkertaisin ajatus olisi saattaa koko asia sen tuomioistuimen toimivaltaan, jonka käsiteltäväksi vanhempien yhteiselämän päättymistä koskeva kanne on saatettu.

52. Yksinkertaisuudessaan tämä ajatus on ongelmallinen. Se liittyy nimittäin asetuksen N:o 2201/2003 3 artiklan 1 kohdan b alakohtaan, jonka mukaan vanhempien on mahdollista saattaa asia sen tuomioistuimen käsiteltäväksi, jonka toimivalta perustuu vain heidän yhteiseen kansalaisuuteensa, kuten he ovat käsiteltävässä asiassa tehneet. Asetuksen N:o 4/2009 3 artiklan c ja d alakohdassa tämänkaltainen toimivalta jätetään kuitenkin nimenomaisesti soveltamisalan ulkopuolelle sekä henkilön oikeudellista asemaa koskevan kanteen että vanhempainvastuuta koskevan kanteen yhteydessä esitetyn elatusta koskevan vaatimuksen osalta.

53. Tämän toteamuksen perusteella näiden kahden asetuksen välillä vaikuttaisi olevan jyrkkä ristiriita, joka on välttämättä ratkaistava erottamalla kanteet toisistaan, minkä olen edellä todennut mahdottomaksi.

54. Tosiasiassa ristiriita on vain näennäinen. Asetusta N:o 2201/2003 ei nimittäin voida jättää lapsen edun huomioon ottamista koskevan pakottavan vaikutuksen ulkopuolelle. Tältä osin on riittävää muistuttaa tämän ratkaisuehdotuksen 32–34 kohdassa mainitusta oikeuskäytännöstä.

55. Tämän lisäksi muistutan, että edellä mainitun asetuksen johdanto-osan 12 perustelukappaleen mukaan ”[kyseisessä] asetuksessa vahvistetut toimivaltasäännökset vanhempainvastuuta koskevissa asioissa on muotoiltu lapsen edun perusteella ja ottaen erityisesti huomioon läheisyyden periaate. Niinpä toimivallan pitäisi ensisijaisesti olla tuomioistuimilla siinä jäsenvaltiossa, jossa lapsen asuinpaikka on, paitsi tietyissä olosuhteissa lapsen asuinpaikan muuttuessa tai lapsen huoltajien sovittua toisin”.

56. Juuri läheisyyden periaate on otettava huomioon.

57. Sen nojalla nimittäin asetusten N:o 2201/2003 ja N:o 4/2009 yhteensovittaminen on mahdollista.

58. Tiiviisti lapsen etuun liittyvä läheisyyden periaate velvoittaa valitsemaan lasten asuinpaikan tuomioistuimen, jotta sillä olisi toimivalta ratkaista asia kokonaisuutena. Tämä selittää sen, että pelkästään vanhempien kansalaisuuteen perustuva toimivalta on jätetty asetuksen N:o 4/2009 soveltamisalan ulkopuolelle riippumatta siitä, onko kyseessä elatusapu vai vanhempainvastuu, koska tässä tapauksessa syrjäytettäisiin selvästi läheisyyden periaate ja näin lapsen etu.

59. Lisäksi – ja näiden samojen periaatteiden takia – juuri samainen läheisyyden periaate, jonka ensisijaisuus on ilmaistu asetuksen N:o 2201/2003 johdanto-osan 12 perustelukappaleessa, velvoittaa valitsemaan asetuksen 3 artiklassa mainituista toimivaltaperusteista puolisoiden asuinpaikkaa koskevan toimivaltaperusteen. Huomautan lisäksi, että merkitystä on myös sillä, että asuinpaikkaa koskeva peruste on mainittu kyseisen asetuksen 3 artiklassa olevassa luettelossa ensimmäisenä.

60. On selvää, että perheen ja siten myös lasten asuinpaikka ennen asumuseroa määräytyy puolisoiden asuinpaikkaa koskevan perusteen mukaisesti.

61. Näin ollen läheisyyden periaatetta koskeva vaatimus täyttyy. Ellei asetusten N:o 2201/2003 ja N:o 4/2009 yhteensoveltuvuus ole tämän nimenomaisen seikan osalta vielä täysin selvä, asetuksen N:o 4/2009 lex specialis -luonne riittää ratkaisemaan kiistan sen hyväksi ehdottamani tulkinnan mukaisesti.

62. Lyhyesti sanoen tilannetta, joka tästä seuraa silloin, kun aviopari, jolla on lapsia, päätyy avio- tai asumuseroon, voidaan mielestäni kuvata siten, että elatusavun alustava määrittäminen ja alaikäisten lasten elatusvastuun jakautuminen vanhempien kesken on otettava huomioon – samoin kuin huoltajuuteen liittyvät kysymykset niiden samankaltaisuuden takia – siinä oikeusasteessa, jossa avioero- tai asumuserokanne on nostettu.

63. Koska lapsen edun huomioon ottaminen on luonteeltaan pakottava määräys, asian ratkaisevan tuomioistuimen on käytettävä toimivaltaansa läheisyyden periaatetta noudattaen ja jätettävä huomiotta kaikki muut periaatteet.

64. Näin ollen lapsen etu pääasiassa edellyttää Italian tuomioistuinten toimivallan kiistämistä sen jäsenvaltion tuomioistuinten hyväksi, jonka alueella lasten asuinpaikka on, toisin sanoen Englannin tuomioistuinten hyväksi, ja viimeksi mainitut ovat lisäksi toimivaltaisia ratkaisemaan vanhempainvastuuta koskevan kanteen asetuksen N:o 2201/2003 8 artiklan 1 kohdan nojalla.

65. Tästä tosin seuraa, että pääasiassa kyseessä olevan kaltaisessa tilanteessa asianosaisten toimivaltaista tuomioistuinta koskevaa valinnanmahdollisuutta rajoitetaan. Tämä ei vaikuta minusta ole asiatonta eikä vastoin asiaan liittyviä perusperiaatteita, koska kyseiset asianosaiset ovat tosiasiassa vanhemmat ja heidän valinnanmahdollisuutensa rajoittaminen on lapsen edun mukaista.

IV **Ratkaisuehdotus**

66. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että unionin tuomioistuin vastaa Corte suprema di cassazionen ennakkoratkaisukysymykseen seuraavasti:

1) Toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18.12.2008 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 4/2009 3 artiklaa on tulkittava siten, että kun pääasian kanne koskee puolisoiden asumuseroa ja tämän asumuseroa koskevan oikeudenkäynnin yhteydessä esitetään alaikäisten lasten elatusvelvoitetta koskeva vaade, sillä tuomioistuimella, jossa kyseinen oikeudenkäynti on vireillä, on toimivalta ratkaista elatusvelvoitetta koskeva vaade.

2) Lapsen edun huomioon ottaminen edellyttää tässä tapauksessa, että alueellinen toimivalta määräytyy läheisyyden periaatteen mukaan.